

Molnárová, Lucia

[Sipko, Jozef. Teoretické a sociálno-komunikačné východiská lingvokulturoológie]

Opera Slavica. 2012, vol. 22, iss. 2, pp. 52-53

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125573>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

zpracování pozdravů se soustředila **Lilija Krumovová-Cvetkovová** (*Поздравите като част от българския речев етикет и лексикографското им представяне*), podíl přejatých slov ve dvojazyčných odborných překladových slovnících analyzovala **Tatiana Grigorjanová** (*Podiel prevzatých slov v dvojazyčnom odbornom prekladovom slovníku /na materiáli Slovensko-ruského právnicko-ekonomického slovníka/*). Různé formy exkurze do dějin slovenské lexikografie a slovenštiny vůbec „zorganizovali“ **Vincent Blanár** (*Kapitola z dejín dvojazyčnej lexikografie na Slovensku*) a **Milan Majtán** (*Historický slovník slovenského jazyka*).

24 výše uvedených odborných příspěvků je zcela jistě dostatečný materiál pro uvedení do problematiky tvorby slovníků, ať už výkladových nebo vícejazyčných, a slovensko-bulharský sborník poslouží velmi dobře i bohemistům a odborníkům-lingvistům z jiných slavistických či balkanistických oborů.

Pavel Krejčí

Sipko, J.: Teoretické a sociálno-komunikačné východiská lingvokulturologie. Prešov: FF PU, 2011. 320 s.

„Koniec XX. a začiatok XXI. storočia priniesol do vedeckých filologických hľadani viditeľné zmeny, v rámci ktorých sa jazyk skúma v tesnom prepojení s konkrétnou etnokultúrou, pričom sa považuje za jej priamu a najdôležitejšiu súčasť“ (s. 16). Týmito slovami začína Jozef Sipko svoju najnovšiu publikáciu *Teoretické a sociálno-komunikačné východiská lingvokulturologie*. Tento slovenský jazykovedec, ktorý v súčasnosti pôsobí na akademickej pôde Inštitútu rusistiky, ukrajinistiky a slavistiky FF PU v Prešove, sa v priebehu svojej vedeckej činnosti vyprofiloval ako odborník na otázky lingvokulturologie, predovšetkým na jazykovo-kultúrne špecifiká ruského národa v komparácii so slovenským jazykovým a kultúrnym priestorom. Daná monografia predstavuje vyvrcholenie jeho dlhoročného vedeckého bádania na poli lingvokulturologie (*Inostrannyje etnokulturnyje elementy v rusckoj publicistike* (1995), *Interpretacija rusckogo publicističeskogo teksta v slovackoj auditorii* (1995), *Etnokulturnyje i istoričeskije rusko-slovackije analogii* (1997) *Rusckije lingvokulturneny v slovackom jazyke* (2000), *Teksty s povyšenoj etnokulturnoj konnotacijej* (2002), *Etnopsycholingvistické predpoklady rusko-slovenských a slovensko-ruských porovnávaní* (2003) a i.), v ktorej sumarizuje svoje doterajšie zistenia v rámci tohto odboru na materiáli súčasného jazyka masmédií. Publikácia vznikla v rámci Lingvokulturologického a prekladateľsko-tlmočnického Centra excelentnosti na FF PU v Prešove.

Autor vychádza zo súčasných teoretických zdrojov, najmä z oblasti ruskej lingvistiky, ktoré prezentovali poprední jazykovedci v tejto oblasti (N. F. Aleferenko, N. D. Aruťunova, L. N. Gumil'ov, A. T. Chorolenko, V. V. Krasnych, V. M. Lejčik a i.). Hlavným cieľom autora je sprístupniť základné poznatky zo súčasného lingvokulturologického výskumu odbornej verejnosti, ako aj začínajúcim filológom, ktorí sa zameriavajú práve na túto lingvistickú oblasť. Do centra pozornosti sa dostáva objektivizácia poznatkov o človeku prostredníctvom analýzy jeho jazykovej komunikácie. Publikácia pozostáva zo 16 kapitol, no aj vzhľadom na vyššie uvedené ciele ju možno rozdeliť na teoretickú (najmä prvé kapitoly práce, v ktorých autor vymedzuje a ozrejmjuje základné pojmy lingvokulturo-

rológie) a praktickú časť (zameraná na konkrétne príklady lingvokulturém, ktoré dokumentujú súčasný odraz kultúry v jazyku masmédií).

V kapitole *Národné hodnoty v jazyku* J. Sipko konštatuje, že „v centre záujmu súčasnej lingvokultúrológie je zmysel a hodnota, ktoré sú vyjadrené v konkrétnej forme jazykovej komunikácie v súlade s autorovým zámerom“ (s. 22). Dôležitým predpokladom pre túto komunikačnú harmóniu sú nielen vedomosti, individuálna pamäť a jazykové povedomie, teda jazykové kompetencie, ale aj kultúra daného národa. Autor ďalej prichádza k záveru, že práve prezentácia faktov kultúry v jazyku je predmetom lingvokultúrológie a „každá etnokultúra sa prezentuje vlastnými základnými lingvokulturémami, ktoré vyjadrujú napríklad štátnu moc, identifikáciu priestoru, historické udalosti, literárne reálie, osobnosti, aktuálne konotačné slová“ (s. 23 – 24). Po stanovení predmetu lingvokultúrológie nachádzame v ďalšej kapitole vymedzenie kľúčového pojmu tejto vednej disciplíny – *precedentné fenomény*: „v istom zmysle sú to pravidelne sa opakujúce lingvokulturémy s výraznou mierou reprezentatívnosti najmä národných verbalizovaných hodnôt“ (s. 35). Ďalším východiskovým termínom, ktorému je venovaná rozsiahla kapitola danej vedeckej práce je pojem *koncept*, ktorý je definovaný ako „kognitívna štruktúra, ktorá spája slovo so zmyslom“ (s. 55). V kapitole *Etnokultúrne konotácie* J. Sipko využíva ako zdroj pre svoj výskum *Ruský asociatívny slovník (2002)*, ktorý je cenným zdrojom informácií pre asociatívne výskumy. Pomocou tohto slovníka sa autor pokúša ilustrovať rozbor súčasného etnokultúrneho textu z lingvokultúrológických pozícií, a to predovšetkým na základe najtypickejších ruských precedentných jazykových jednotiek.

V druhej polovici monografie autor prezentuje konkrétne príklady lingvokulturém z rôznych kultúrnych a sociálno-komunikačných zdrojov, ktoré dokumentujú ako sa odráža kultúra a mentalita národa, jednotlivé sociálne, ekonomické, politické, kultúrne a ideologické procesy v jazyku masmédií. Autor vo svojej analýze zohľadňuje nielen také fenomény ako totalitný jazyk, historický multikulturalizmus (antika, Rím, stredovek, francúzska revolúcia, fašizmus), ale aj vplyv jednotlivých výrazných osobností, najmä politickej scény (Lenin, Brežnev, Chruščov, Mečiar), samozrejme literatúru a jej odraz v jazykovej kultúre, či dokonca metafory (inšpirované faunou, flórou, športom, farbami, vojnou a i.). Zaujímavé sú dve z posledných kapitol danej publikácie *Lingvokultúrológia pravdy* a *Lingvokultúrológia ľži*, v ktorých autor prechádza priam k filozofickým úvahám o moci jazyka, o jeho funkcii a zamýšľa sa nad tým, či nám bol jazyk daný aj na to, aby sme klamali a škodili. Dochádza k záveru, že jazyk ako „dokonalý nástroj pre nomináciu, komunikáciu a poznanie“ (s. 275) umožňuje vyjadriť všetko, čo človek potrebuje, nevyníma podporu klamstvo a lož. Stratégia ľži sa využíva práve v jazyku masmédií ako významná podpora politických ambícií, čo autor dokumentuje mnohými príkladmi.

J. Sipko danou monografiou poukazuje na potrebu skúmať jednotlivé kultúrológické aspekty, ktoré sa odrážajú v ľudskej komunikácii a zdôrazňuje, že práve prelom storočí poskytuje bohatý materiál, potrebný na analýzu stavu súčasného jazyka z pohľadu lingvokultúrológie. Hoci autor vychádza najmä z ruskej filologickej tradície a ruských filologických bádaní, výsledky výskumu sa dajú aplikovať aj v slovenskom jazykovom prostredí. Slovenské mediálne texty majú tiež „svoj hodnotový predobraz v reálnej histórii, v literárnych dielach, v rôznych postavách skutočných i fiktívnych“ (s. 314). Daná publikácia predstavuje cenný prínos nielen pre slovenskú lingvokultúrológiu, ale prináša nový pohľad na súčasného človeka, ktorého obraz nachádzame v jazyku.

Lucia Molnárová